

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۷

آیه ۱۴۲ - ۱۴۴

آیه و ترجمه

و من الانعم حمولة و فرشا كلوا مما رزقكم الله و لا تتبعوا خطوات الشيطان انه لكم عدو مبين ۱۴۲

ثمنية ازوج من الضان اثنین و من المعز اثنین قل الذکرین حرم ام الانثیین اما اشتملت علیه ارحام الانثیین نبونی بعلم ان کنتم صدقین ۱۴۳
و من الابل اثنین و من البقر اثنین قل الذکرین حرم ام الانثیین اما اشتملت علیه ارحام الانثیین ام کنتم شهداء اذ وصئکم الله بهذا فمن اظلم ممن افتری علی الله کذبا لیضل الناس بغير علم ان الله لا یهدی القوم الظلمین ۱۴۴

ترجمه :

۱۴۲ - (و او کسی است که) از چهارپایان برای شما حیوانات باربر و حیوانات کوچک آفرید، از آنچه او به شما روزی داده است بخورید و از گامهای شیطان پیروی ننمائید که او دشمن آشکار شما است.

۱۴۳ - هشت جفت از چهارپایان (برای شما آفرید) از میش دو جفت و از بز دو جفت بگو آیا خداوند نرهای آنها را حرام کرده یا مادهها را؟ یا آنچه رحم مادههای آنها در برگرفته؟ اگر راست می گوئید (و بر تحریم آنها دلیلی دارید) به من خبر دهید.

۱۴۴ - و از شتر دو زوج، و از گاو هم دو زوج، (برای شما آفرید) بگو کدامیک از اینها را خدا حرام کرده است؟ نرها را یا مادهها را؟ و یا آنچه رحم مادهها را در برگرفته؟ و آیا شما گواه (این تحریم) بودید، هنگامی که خدا به این موضوع توصیه کرد؟ بنابراین چه کسی ستمکارتر است از آنها که بر خدا دروغ می بندند، تا مردم را از روی جهل گمراه سازند، خداوند هیچگاه ستمگران را هدایت نخواهد کرد!.

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۸

تفسیر :

این آیات همانطور که اشاره شد در پی نفی احکام خرافی مشرکان در زمینه زراعت و چهارپایان است، در آیه قبل سخن از انواع زراعتها و میوه‌های خداداد در میان بود، و در این آیات درباره حیوانات حلال گوشت و خدمات آنها سخن می‌گوید.

نخست می‌گوید: خداوند کسی است که از چهارپایان برای شما حیوانات بزرگ و باربر و حیوانات کوچک آفرید (و من الانعام حمولة وفرشا). حمولة به معنی جمع است، و چنانکه علمای لغت گفته‌اند، مفرد از جنس خود ندارد، و به معنی حیوانات بزرگ باربر مانند شتر و اسب و نظایر آنها است. فرش به همان معنی معروف است، ولی در اینجا به معنی گوسفند و نظیر آن از حیوانات کوچک تفسیر شده است و ظاهراً نکته‌اش این است که اینگونه حیوانات بسیار به زمین نزدیک هستند، و در برابر حیوانات بزرگ باربر همانند فرشی محسوب می‌شوند، هر گاه به بیابانی که گوسفندانی در آن مشغول چرا هستند از دور بنگریم درست به فرشی می‌مانند که روی زمین گسترده شده است، در حالی که گله شتران هیچگاه از دور چنین منظره‌ای ندارد. تقابل حمولة با فرش نیز این معنی را تایید می‌کند. این احتمال را نیز بعضی از مفسران داده‌اند که منظور از این کلمه، فرشهایی است که مردم از حیوانات درست می‌کنند، یعنی بسیاری از حیوانات هم برای باربری مورد استفاده قرار می‌گیرند و هم برای تهیه فرش، ولی احتمال اول نزدیکتر به معنی آیه است.

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۹

سپس چنین نتیجه می‌گیرد، اکنون که همه اینها مخلوق خدا است و حکم آن به دست اوست، به شما فرمان می‌دهد که از آنچه او به شما روزی داده است بخورید (کلوا مما رزقکم الله).

اینکه نمی‌گوید از این حیوانات بخورید، بلکه می‌گوید از آنچه به شما داده است تناول کنید، به خاطر آن است که حیوانات حلال گوشت منحصر به چهارپایان نیستند بلکه حیوانات دیگری نیز حلال گوشتند که در جمله فوق از آنها ذکر نشده است.

و برای تاکید این سخن و ابطال احکام خرافی مشرکان، می‌فرماید: از گامهای شیطان پیروی نکنید، که او دشمن آشکار شما است (دشمنی که از آغاز خلقت

آدم با شما اعلان جنگ داده است) (و لا تتبعوا خطوات الشيطان انه لكم عدو مبين).

اشاره به اینکه اینگونه احکام و مقررات بی دلیل که صرفاً از پندارهای خام و هوی و هوسها و جهل و نادانی سرچشمه گرفته، یک سلسله و سوسه های شیطانی بیش نیست، که شما را گام به گام از حق دور کرده و در بیراهه ها سرگردان می سازد.

در ذیل آیه ۱۶۸ سوره بقره درباره این جمله توضیح جالبی داده شد. در آیه بعد به عنوان توضیح، قسمتی از حیوانات حلال گوشت و قسمتی از حیواناتی را که هم باربرند و هم برای تغذیه انسان قابل استفاده اند، شرح می دهد و می گوید: خداوند هشت جفت از چهارپایان را برای شما آفرید، از گوسفند و میش یک جفت (نر و ماده) و از بز یک جفت (نر و ماده) (ثمانية ازواج من الضان اثنین و من المعز اثنین).

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۱۰

پس از ذکر این چهار زوج بلافاصله به پیامبرش دستور می دهد که از آنها صریحاً بپرسد: آیا خداوند نرهای آنها را حرام کرده یا ماده ها را (قل أذكرین حرم ام الانثیین)

یا حیواناتی که در شکم میشها یا بزهای ماده است (اما اشتملت علیه ارحام الانثیین)

بعد اضافه می کند: اگر راست می گوئید و بر تحریم هر یک از این حیوانات از روی علم و دانش دلیلی دارید به من خبر دهید (نبئونی بعلم ان کنتم صادقین).

در آیه بعد چهار زوج دیگر را بیان می کند و می فرماید: از شتر، دو زوج (نر و ماده) و از گاو هم دو زوج (نر و ماده) قرار دادیم، بگو کدامیک از اینها را خدا حرام کرده است، نرها یا ماده ها را و یا حیواناتی که در شکم شترها یا گاوهای ماده است (و من الابل اثنین و من البقر اثنین قل أذكرین حرم ام الانثیین اما اشتملت علیه ارحام الانثیین).

از آنجا که حکم به حلال بودن یا حرام بودن این حیوانات تنها به دست خداوندی است که آفریننده آنها و آفریدگار بشر و تمام جهان هستی است، بنابراین کسی که ادعای تحلیل یا تحریم کند، یا باید از

طریق گواهی عقل باشد، و یا شخصا وحی بر او نازل گردد، و یا به هنگام صدور این فرمان از ناحیه پیغمبر (صلی الله علیه و آله و سلم) حضور داشته باشد.

در آیه قبل تصریح شده بود که هیچگونه دلیل علمی و عقلی برای تحریم

تفسیر نمونه جلد ۶ صفحه ۱۱

این حیوانات در اختیار مشرکان نبود، و چون آنها ادعای نبوت و وحی نیز نداشتند، بنابراین تنها احتمال سوم باقی می ماند که ادعا کنند به هنگام صدور این فرمان، از پیامبران الهی، حاضر و گواه بوده اند، لذا می فرماید: آیا شما شاهد و گواه این مطلب بودید، هنگامی که خداوند به این موضوع توصیه کرد (ام کنتم شهداء اذ وصاکم الله بهذا).

و چون جواب این سؤال نیز منفی بوده، ثابت می شود که آنها جز تهمت و افتراء در این باره سرمایه ای نداشتند.

لذا در پایان آیه اضافه می کند: چه کسی ستمکارتر است از آنها که بر خدا دروغ می بندند تا مردم را از روی جهل گمراه سازند، مسلما خداوند هیچگاه ستمگران را هدایت نخواهد کرد (فمن اظلم ممن افتری علی الله کذبا لیضل الناس بغير علم، ان الله لا یهدی القوم الظالمین).

از آیه فوق استفاده می شود که دروغ بستن به خدایکی از بزرگترین ستمها است، ستم به مقام مقدس پروردگار، و ستم به بندگان خدا، و ستم به خویشتن و همانطور که سابقا گفته ایم، تعبیر به ستمکارترین در اینگونه موارد جنبه نسبی دارد، بنابراین مانعی ندارد که عین این تعبیر در مورد بعضی از گناهان کبیره دیگر ذکر شود.

و نیز از این آیه استفاده می شود که هدایت و اضلال الهی جنبه اجباری ندارد بلکه عوامل و مقدمات آن از خود انسان شروع می شود، هنگامی که کسی دست به ظلم و ستم زد، خداوند حمایت خود را از او دریغ می دارد و در بیراهه ها سرگردان خواهد شد.